

RYGNING ÆLDER HUDEN – ANALYSE AF EN CIGARETPAKKE

Jonas Havelund

I forsøget på at få rygere til at holde med deres »uvane«, er tobakskompagnierne blevet pålagt at trykke advarsler på cigaretpakkerne om konsekvenserne af rygning. En af disse advarsler er: *Rygning ælder huden*. Advarslen er udgangspunktet for denne artikel, der tegner et billede af en kultur, hvor tegnene på aldring bekæmpes og skjules. I artiklen fremføres den idé, at angsten for at se gammel ud bunder i angsten for at dø.

Jonas Havelund er cand. scient i idræt og sundhed samt sidefagsuddannet i religion. Han er pt. ansat som undervisningsassistent ved Institut for Idræt og Biomekanik, Syddansk Universitet.

Gerontologi og samfund 2004; 20, 2: 36-37

INDLEDNING

Tobakskompagnierne har, efter påbud fra staten, trykt (skræmmende) *advarsler* på cigaretpakkerne om konsekvenser af rygning. Det er sætninger som »Rygning forårsager dødelig lungekræft« og »Rygning kan medføre en langsom og smertefuld død«, der er på tale. Der er tilmed diskussioner om, at man ikke skal stoppe ved disse såkaldte »facts« på tekstform, men også begynde at påtrykke billeder af diverse ubehageligheder, der kan opstå som følge af rygning. Det er indtil videre kulminationen på snart årtiers offensiv bekæmpelse af rygning, som ses som dødsfald nr. 1, idet rygning tilskrives omkring 12-13.000 dødsfald årligt her i landet. Rygning ses altså, og med rette, som en fare for folkesundheden, og informationen har til formål at få folk til at indse det farlige ved deres uvaner.

Men en af cigaretpakkernes påtrykte advarsler synes umiddelbart at adskille sig fra de andre, og har en særlig gerontologisk interesse. På pakkerne med »dødspindene« kan man således finde teksten: »Rygning ælder huden«. Hvad betyder det? Og hvorledes indgår denne tekst i sammenhæng med de andre advarsler, som umiddelbart synes at være alvorligere set i forhold til konsekvens?

Det svar, der umiddelbart dukker op på sidstnævnte spørgsmål, er, at det handler om at prikke til folks forfængelighed. Men svaret kan ikke bruges som forklaring, da det blot åbner op for nye spørgsmål, bl.a. hvori bunder denne frygt for at se ældre ud?

ÆLDER RYGNINGEN HUDEN – ELLER...

Når der på cigaretpakkerne står, at rygning ælder huden, skal det næppe tages bogstaveligt. Scenariet, hvor alle ens kropsdele racer om kap med den kronologiske alder, har næppe været i tankerne her (om end den slags betegnelser til tider bruges blandt læger, som f.eks. taler om, at unge anorektiske piger har knogler som 60-årige). Teksten må bunde i en kollektiv medviden om, hvad der forventes af »os« udseendemæssigt og opførselmæssigt ved forskellige aldre. Derfor kan man sige om en 40-årig, at han ligner en på 60 år – og omvendt. Denne opdeling i forskellige aldersbegreber, som også dele af gerontologien benytter sig af, er så selvfølgelig i vores hverdag, at vi navigerer mellem de forskellige aldersbegreber uden problemer. Så når der i advarslen refereres til huden, refereres der til, hvordan omgivelserne opfatter hele personen, ikke blot huden, set i forhold til alder. Så det, der egentlig menes med advarslen, hvis jeg har afkodet den korrekt, er: »Rygning får dig til at se ældre ud«. Men hvad er så det forfærdelige ved det?

JAGTEN PÅ UDØDELIGHED

For at komme denne gåde en smule nærmere kan det være givtigt at se på den polske sociolog Zygmunt Baumans beskrivelser af jagten på udødelighed. Bauman beskriver, hvorledes mennesket igennem livet forsøger at glemme et af de få uundgåelige grundvilkår ved livet, nemlig døden.¹ Vi lever med andre ord, som om vi aldrig skal dø. For at beholde denne dødsfor nægtelse intakt må vi, ifølge Bauman, gøre brug af visse overlevelsesstrategier. Han præsenterer en række strategier, hvormed vi forsøger at opnå udødelighed: bl.a. religionen, den fælles sag, kærligheden og fitnessstrategien.² Sidstnævnte er fremherskende i dag og er et yderligere studie værd. I fitnessstrategien som overlevelsesstrategi dyrkes kroppen, hvormed den bliver drivkraften for troen på overlevelse. At leve bliver et spørgsmål om at

overleve. I denne dyrkelse af kroppen ligger implicit en forherligelse af ungdommen, idet de unge, eller rettere de, der ser unge ud, opfattes som de, der har alderdommen og dermed døden længst fra livet.

ALDERDOMMEN OG DØDEN

Tidligere var døden ikke i samme grad knyttet til alderdommen, som det ses i dag. Epidemier og børnedødelighed var to af årsagerne til dette. De ældre kunne således tidligere ses som dem, der på bedst vis havde overlevet døden. I dag er det overvejende ældre, der dør, hvilket danner grobund for koblingen mellem ældre og døden. En opfattelse, som også kom til udtryk i den forrige regerings »Folkesundhedsprogram 1999-2008« (Nu erstattet af »Sund hele livet«), hvor man opererede med udtrykket »for tidlige dødsfald« defineret som dødsfald, der indtræffer før man er fyldt 65 år (s. 11).³ Døden blandt danskere under 65 år opfattes i denne optik som unaturlig, hvilket må betyde, at det er naturligt, at de ældre over 65 år dør. Døden klæber sig således til alderdommen i folks bevidsthed på mange planer. Men der er noget, der tyder på, at det aldersbegreb, man bedømmes ud fra, ikke nødvendigvis er det kronologiske, selvom det er det, de skiftende regeringer bruger i deres statistiske beregninger af risikofaktorer i forskellige aldre. De aldersbegreber, der er taget i brug til forskellige tider, kan antyde en udvikling.

Birgitte Rørbye og Henning Kirk refererer i deres bog »Alderdom – fordom« til en udgivelse fra 1931, »Sundhedsbladet«, hvor man fokuserer på den *biologiske/fysiologiske* alder. Holdningen var »Enhver er lige saa gammel som hans pulsaarer« (s. 36).⁴

En sideløbende og fortsat gængs opfattelse og frase er: »Du er så gammel, som du føler dig«. Denne opfattelse er orienteret mod en *psykologisk* defineret alder.

I vores samtid er kroppen i centrum – i hvert fald kroppens repræsentable ydre. Denne kropsfiksering har fået bl.a. sociologen Anthony Giddens til at tale om kroppen som projekt («body project»), forstået som et vigtigt forankringspunkt i den generelle identitets- og meningsskabelse, som i det senmoderne i høj grad er overløbet til individet selv.⁵ Livet er således at betragte som et fortløbende og ufærdigt projekt, hvor krop-

Cand.scient. Jonas Havelund
Broholmvej 23
5230 Odense M
havelund@webspeed.dk

pen spiller en stor rolle. Kroppen er i dette perspektiv individets tilgang til samfundet og en signifikant betydningsbærer, som kan være afgørende for, hvordan individet opfattes af andre, og i sidste ende hvordan individet opfatter sig selv. Det *kulturelle* aldersbegreb ligger lige for: »Du er så gammel, som du ser ud«.

ET SPØRGSMÅL OM MORAL

At se gammel ud bliver, ligesom rygningen, i denne optik i vid udstrækning et spørgsmål om moral og sundhed. Kroppen, og især dens ydre, skal plejes og vedligeholdes – et livslangt projekt. Et projekt der påvirkes fra vidt forskellige sider.

Ovenfor er nævnt statens interesse i, at folk udviser sund adfærd. En »unfit« befolkning er lig med uoverskuelige økonomiske udgifter til sundhedsvæsenet. Stramme baller, normalvægt og røgfrie lunger, også hos folk oppe i årene, er alt andet lige billigere i drift end siddesår, overvægt og rygerlunger.

Videnskaben, herunder også gerontologien, bidrager med en enorm vidensproduktion om, hvordan man bedst muligt holder sig sund hele livet. Der er således hjælp at hente både for rygeren, der ønsker at kvitte smøgerne, og andre personer, som ønsker at omlægge deres livsstil til en sundere og mere acceptabel. Et eksempel på dette er at finde i 19. september-udgaven 2003 af det naturvidenskabelige tidsskrift »Science«, hvor den danske forsker Kaare Christensen fra Syddansk Universitet sammen med sine kolleger fra udlandet James W. Vaupel og James R. Carey bidrager med artiklen »It's Never Too Late«. ⁶ Her plæderer man for, med udgangspunkt i forsøg med bananfluer, at aldringsprocessen er påvirkelig, og kan ændres sent i livet. Budskabet er klart: Det er aldrig for sent at omvende sig til den sunde, ungdommelige livsstil.

Skulle »skaden« alligevel være sket, at en enkelt rynke eller to har sat sig som tegn på, at man har levet, står kosmetikbranchen klar med en hjælpende hånd og et vidundermiddel. Elizabeth Ardens »Ceramide Time Complex Capsules« garanterer »Ren, intensiv anti-aging hudpleje fra det øjeblik, den tages i brug«. Den canadiske sociolog Stephen Katz har i sit bidrag til antologien »Childhood and Old Age – Equals or Opposites?« samlet en række reklameslogans:

»Estée Lauder's »Skin Defender«, Ponds' »Age-Defying System«, L'Oréal Plenitude's antirynkecreme »revitalift« og Nivea Visages antirynkecreme, som medfølges af sloganet »The Problem isn't Aging. It's Wrinkling«. ⁷

AFSLUTNING

Mange forskellige parter har interesse i at befolkningen holder sig »ung«. Vi har måske også selv et ønske derom. Men hvad er der egentlig galt med, at huden ældes i takt med, at livet leves på den måde, som den enkelte nu engang har valgt at leve?

Har Bauman ret i, at vi forsøger tegn på alderdommen, fordi vi forbinder den med døden? Gerontologer tænker i samme baner, når de kalder de vestlige samfund for »gerontofobiske«, forstået som samfund, hvor vi ængstes ved at ældes. Måske skulle man fokusere på den angst og konfrontere sig selv med den. Først derefter vil man kunne skelne mellem angsten for at ældes og angsten for at dø. En gevinst heraf kan være, at man får øje på de særlige værdier, som må findes i det faktum, at man som ældre har levet et langt liv. ■

LITTERATUR

1. Bauman Z. Mortality, Immortality and Other Life Strategies. Oxford: Polity Press 1992.
2. Jacobsen MH. Dødens Mosaik – en sociologi om det unævnelige. København: Gyldendalske Boghandel 2001.
3. Regeringens Folkesundhedsprogram 1999-2008. Sundhedsministeriet: www.folkesundhed.dk.
4. Rørbye B, Kirk H. Alderdom – fordøm. København: Munksgaard 1992.
5. Giddens A. Modernitet og selvidentitet. København: Hans Reitzels Forlag 1999.
6. Vaupel JW, Carey JR, Christensen K. It's Never Too Late. Science. Vol. 301; 1679-1681.
7. Katz S. Fashioning Agehood: Lifestyle Imagery and the Commercial Spirit of Seniors Culture. In: Povlsen J, Mellemegaard S, de Connick-Smith N (eds): Childhood and Old Age – Equals or Opposites? Odense University Press. 1999: 75-92.

»Hvad er der egentlig galt med, at huden ældes i takt med, at livet leves på den måde, som den enkelte nu engang har valgt at leve?«